

Onsdagen den 4 december

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av fru tredje vice talmannen.

Onsdagen den
4 december 1974*Ang. ersättningen
för skördeskador***§ 1 Ang. ersättningen för skördeskador**

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Boos (c) den 16 oktober framställda interpellation, nr 118, och anförde:

Fru talman! Herr Boo har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att påskynda utbetalningen av ersättning för skördeskador och för att få till stånd en individuell prövning av denna ersättning.

I stora delar av Norrland var vädret i somras ovanligt nederbördsrikt under höbärgningen. I juli och augusti var de nederbördsfria dagarna få och dessutom utspridda under perioden. De dåliga bärgningsförhållandena ledde till kvalitetsförsämringar av höet. I vissa fall måste höet kasseras.

I det läget påbörjade berörda myndigheter undersökningar om vilka åtgärder som kunde vidtas från samhällets sida för att hjälpa de skadedrabbade jordbrukarna. Regeringen har därefter beslutat att särskilda ersättningsberäkningar skall göras inom ett tillfälligt skadeområde som omfattar de fem nordligaste länen. Det blir därmed möjligt att inom detta område betala ut skördeskadeersättningar före december månads utgång.

Sedan mitten av september har skördevädret varit ogynnsamt i hela landet. Detta förhållande har i förening med sen mognad av skörden lett till att delar av denna inte kunnat bärgas inom vissa områden. Den obärgade arealen varierar starkt mellan olika gårdar. Regeringen har därför beslutat att obärgad areal av spannmål och våroljeväxter tillfälligt skall beaktas individuellt över hela landet samt att statistiska centralbyrån efter samråd med skördestatistiska nämnden, statens jordbruksnämnd och lantbruksstyrelsen skall avgöra om obärgade arealer även av potatis och sockerbetor skall beaktas individuellt.

Herr BOO (c):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min interpellation.

När interpellationen väcktes vid höstriksdagens början var skördesituationen mycket dyster, särskilt i mellersta och norra Sverige. I flera områden och för många enskilda jordbrukare var skördekatastrofen redan då ett faktum och stora värden raserade. Väderleken senare under hösten och därmed skördemöjligheterna har inte nämnvärt ändrat denna bild

Onsdagen den
4 december 1974

*Ang. ersättningen
för skördeskador*

utan fastmer markerat skördekatastrofen.

Det minskade skördeutfallet måste beklagas med tanke på global livsmedelsförsörjning. Vårt lands förutsättningar att bidra med spannmål till FN:s livsmedelsfond har därmed något reducerats.

Här hemma har den uppkomna skördesituationen skapat stora problem för många enskilda jordbrukare. Självklart är det den ekonomiska situationen och möjligheterna att klara därmed sammanhängande problem som är den primära svårigheten. Men därtill kommer ett psykologiskt tryck inför svårigheterna och försämrade möjligheter till framtidsplanering. Årets situation med fortfarande oröjda och oplöjda fält kommer också att försämma möjligheterna till en god skörd nästa år.

Mina direkta frågor gällde, som framgått av jordbruksministerns svar, behovet av individuell prövning samt skyndsamt utbetalning av ersättningen. Redan tidigt under hösten stod det klart att ojämnheten i fråga om skador var stor från trakt till trakt och från gård till gård och att det var nödvändigt att komplettera provruteuppskattningen med individuell prövning. Jag noterar därför med tillfredsställelse jordbruksministerns positiva svar i detta avseende. Likaså vill jag notera den redovisning som görs i svaret beträffande behandlingen och utbetalningen av ersättning för skördeskador på hö i de fem nordligaste länen.

Men nu är det angeläget för de skördeskadedrabbade lantbrukarna att bedömningen av skadorna kan ske så snabbt som möjligt och att skördeskadeersättningen kan komma dem till handa utan tidsutdräkt. Många jordbrukare har tänkt sig att med skördelikviden betala skulder på kanske såväl utsäde som konstgödsel och andra investeringar för produktionen. Unga jordbrukare har ofta en särskilt besvärlig situation vad beträffar driftskrediterna. Det rör sig här om stora värden.

När det gäller skördeutfallet i de olika länen synes mitt hemlän, Kopparbergs län, vara särskilt hårt drabbat. Enligt den färskaste statistiken över normskörd och aktuell skörd beträffande fodersäd per hektar bärgad skörd ligger Kopparbergs län i botten. Utfallet i fråga om korn är enligt den redovisningen 2 010 kg per hektar mot medeltalet för landet på 3 960 kg. Motsvarande siffror för havre är 1 380 kg per hektar i Kopparbergs län mot 3 820 kg som medeltal för landet. Omsätter man det här i ett försök att beräkna den obärgade skörden, kommer man fram till en siffra mellan 45 och 50 procent.

Detta visar att läget är mycket pressat för Dalarnas jordbrukare, men självfallet är problemen lika stora för andra företagare i branschen, var de än är tillfinnandes. Det skulle därför vara av värde, om jordbruksministern utöver sitt positiva svar ville lova att han skall medverka till att skördeskadeersättningarna utbetalas snarast möjligt.

Till sist vill jag betona värdet av att även obärgade arealer av potatis och sockerbetor beaktas individuellt.

Fru talman! Än en gång tack för svaret på min interpellation.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Fru talman! I det här sammanhanget har man ju två intressen att försöka tillgodose, nämligen dels att få en så rättvis utbetalning av ersättningarna som möjligt, dels att få en så snabb utbetalning som möjligt. Vad beträffar höskörden och den nordligaste delen av landet såg man tidigt vad som var på färde och hade möjligheten att med en mera generell metod få snabba utbetalningar till stånd. När det gäller vad som hände med skörden i övrigt i landet kom man senare till klarhet om vad det skulle komma att betyda. Det blev därmed också, som herr Boo har sagt, nödvändigt att göra en mera individuell prövning, som av naturliga skäl blir omständligare. Det gör att det dröjer litet längre, innan man får fram underlaget för de utbetalningar som man önskar göra.

Utöver vad jag sade tidigare vill jag bara tillägga att man kommer att sätta in alla de resurser som vi har tillgång till för att utbetalningarna skall kunna ske så snabbt som möjligt.

Herr BOO (c):

Fru talman! Jag vill bara notera i anslutning till jordbruksministerns senaste inlägg att det är värdefullt att de anförda synpunkterna blir beaktade. Jag noterar också det hoppingivande i beskedet att ersättningarna så snart som möjligt skall nå de skördeskadedrabbade jordbrukarna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om ändrad handläggning av ärenden angående miljöfarligt avfall

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Nilssons i Kristianstad (s) den 13 november framställda interpellation, nr 155, och anförde:

Fru talman! Herr Nilsson i Kristianstad har frågat mig om jag vill medverka till sådana ändringar av miljöskyddslagen att berörda myndigheter skall kunna vidta åtgärder när uppenbara risker för miljöskador föreligger av miljöfarligt avfall och att regeringens beslut skall vara slutgiltigt och inte kunna bli föremål för en helt ny handläggning hos andra instanser.

Miljöskyddslagen har varit i kraft i drygt fem år och har som herr Nilsson påpekar varit ett effektivt medel för att skydda miljön. Vissa ändringar har skett under årens lopp för att anpassa lagen till skärpta miljövärdskrav. Regeringen är medveten om att problem kan uppstå vid tillämpningen av nuvarande lagstiftning beträffande kemiskt avfall. Om sådana olägenheter skall kunna undanröjas erfordras bl. a. bättre möjligheter att lösa avfallshanteringens praktiska problem.

Den arbetsgrupp för avfallsfrågor som jag tillsatte i början av året och som förra månaden avlämnade sitt betänkande har bl. a. lämnat förslag

Nr 135

**Onsdagen den
4 december 1974**

*Om ändrad
handläggning av
ärenden angående
miljöfarligt avfall*

Onsdagen den
4 december 1974

*Om ändrad
handläggning av
ärenden angående
miljöfarligt avfall*

i fråga om hanteringen av miljöfarligt avfall.

När remissbehandlingen av betänkandet skett kommer regeringen att ta ställning till vilka ytterligare åtgärder som kan behöva vidtas i fråga om miljöfarligt avfall.

Herr NILSSON i Kristianstad (s):

Fru talman! Jag får först framföra ett tack till jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Jag finner av svaret att den arbetsgrupp som statsrådet tillsatte i början av året nu avlämnat förslag i bl. a. frågan om hanteringen av miljöfarligt avfall och att regeringen, efter sedvanlig remissbehandling, kommer att ta ställning till vilka ytterligare åtgärder som kan behöva vidtas i fråga om miljöfarligt avfall.

Inför den förestående revisionen av lagen vill jag framföra den förhoppningen att man verkligen skärper bestämmelserna i miljöskyddslagen så att en frågas lösning inte skall kunna förhalas i det oändliga. Enligt min uppfattning bör myndigheterna ha större befogenheter än för närvarande att snabbt ingripa mot miljöfarligt avfall när stora risker finns för miljöskador. De fall som under senare tid aktualiserats i debatten understryker just detta. Erfarenheterna visar nämligen att bestämmelserna kan kringgås.

I min interpellation har jag anspelat på ett fall där kommun och länsmyndighet fört en segdragen kamp för att få bort ett giftavfall, men totalt misslyckats. Såväl hälsovårdsnämnd som länsstyrelse och naturvårdsverk bedömer avfallet som en klar risk för miljön och som en stor fara för grundvattnet. Det har funnits möjligheter att forsla bort det kemiska avfallet och låta destruera eller deponera det på ett för myndigheterna godtagbart sätt. Ägare till giftavfallet har emellertid förhalat ärendet gång på gång. Att lagen medger manövrer av det slaget skapar inte förtroende hos allmänheten för vår lagstiftning.

Det märkliga i sammanhanget är också att en statlig myndighet kan skjuta på verkställigheten av ett regeringsbeslut. Man utgår ju från att regeringens utslag skall vara slutgiltigt och inte som i det här fallet kunna bli föremål för en helt ny handläggning hos andra instanser.

Jag förutsätter, fru talman, att man vid en översyn av lagen också prövar det jag tog upp i den andra att-satsen, nämligen att regeringen bör vara sista instans vars beslut inte kan omprövas eller förhalas vid en ny process.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. remissbehandlingen av SIA:s betänkande om skolans inre arbete

Nr 135

Onsdagen den
4 december 1974

Ang. remissbehandlingen av SIA:s betänkande om skolans inre arbete

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara herr *Hallenius'* (c) i kammarans protokoll för den 19 november intagna fråga, nr 359, och anförde:

Fru talman! Herr Hallenius har frågat mig om jag anser att urvalet av kommuner som beretts tillfälle att avge yttrande över SIA-utredningen är tillfredsställande ur regional synpunkt när fem län ej är representerade.

Utredningens betänkande har remitterats direkt till 28 kommuner, bl. a. de kommuner som deltagit i utredningens försöksverksamhet. Dessutom har betänkandet remitterats till myndigheter och organisationer som vanligtvis inhämtar synpunkter från lokala organ. Så t. ex. inhämtar skolöverstyrelsen yttrande från länsskolnämnderna vilka i sin tur berett kommunerna tillfälle att inkomma med yttrande. Olika regioners synpunkter på utredningen torde därför bli väl företrädade i remissomgången.

Jag vill i detta sammanhang upprepa vad jag tidigare uttalat, nämligen att också andra än de som formellt utpekats som remissinstanser är välkomna med synpunkter på utredningsförslaget. Också sådana synpunkter kommer att beaktas i den fortsatta beredningen. För att SIA-debatten skall få ytterligare tid att utvecklas och fördjupas har remisstiden dessutom förlängts.

Herr HALLENIUS (c):

Fru talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

SIA-utredningen om skolans inre arbete är en stor och omfattande utredning, vars förslag innebär betydande förändringar i kommunernas uppgifter på skolans område såväl organisatoriskt som ekonomiskt.

Jag har ställt denna fråga för att därmed rikta uppmärksamheten på vikten av att urvalet av kommuner som bereds tillfälle att yttra sig över SIA-utredningen även ur regional synpunkt är tillfredsställande. När fem län, Kristianstads, Blekinge, Gotlands, Värmlands och Skaraborgs län, ej är representerade anser jag att urvalet ur regional synpunkt ej är tillfredsställande. Det är nog inte bara i Skaraborg som vi blivit förvånade över detta förhållande. När 28 kommuner beretts möjlighet att yttra sig, hade det då inte varit möjligt att öka antalet så att de olika länen blivit representerade?

De kommuner som beretts tillfälle att yttra sig har en betydligt längre tid för att avge yttrande än de kommuner som är underremissinstanser. Det ger dem möjlighet och tid att diskutera igenom kommunens förutsättningar att genomföra SIA-utredningens förslag men också att få en bred diskussion inom kommunen.

Statsrådet hänvisar i svaret till att kommunerna genom länsskolnämnderna har beretts tillfälle att yttra sig. Jag är överens med statsrådet om att det är värdefullt att så många kommuner som möjligt får tillfälle

Onsdagen den
4 december 1974

*Om ökad vidareut-
bildning av
sjuksköterskor*

att framföra sina synpunkter. Men de är underremissinstanser, och det innebär att dessa kommuner har haft mycket kort tid för att yttra sig och att de därför inte kan jämföras med de kommuner som får yttra sig direkt. Förlängningen av remisstiden till den 1 juni understryker detta ytterligare.

För att få ett bättre underlag för att bedöma våra kommuners möjligheter att genomföra SIA-utredningens förslag väddar jag till statsrådet att överväga möjligheten att få en bättre regional fördelning än den som nu är. Hänvisningen till att även andra än de som formellt utpekats som remissinstanser är välkomna med synpunkter uppfattas nog inte av kommunerna så att de lägger ned lika mycket arbete som de kommuner gör som har direkt utsetts till remissinstanser.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om ökad vidareutbildning av sjuksköterskor

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara fru *Frænkel*s (fp) den 13 november framställda interpellation, nr 153, till herr utbildningsministern, och anförde:

Fru talman! Fru Frænkel har frågat chefen för utbildningsdepartementet vilka åtgärder han ämnar vidta för att samordna utbildnings- och hälso- och sjukvårdsplaneringen, för att ett centralt kösystem införes och för att öka vidareutbildningskapaciteten så att tillräckligt antal sjuksköterskor kan få sin vidareutbildning. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

I proposition 1968:66 (SU 1968:108, rskr 1968:259) angående vidareutbildning av sjuksköterskor anförde departementschefen att "pågående verksamhet med sikte på effektivisering och rationalisering inom sjukvården kan komma att väsentligt förändra personalstrukturen inom vårdområdet. Detta kan i sin tur komma att väsentligt påverka det kvantitativa behovet av sjuksköterskor och det kan inte uteslutas att även frågor om sjuksköterskeutbildningens utformning inom inte alltför lång tid på nytt aktualiseras."

I samband med den kommande propositionen om högskoleutbildningen kommer regeringen att för 1975 års riksmöte redovisa sin syn på vissa kortare vårdutbildningar.

Under våren 1974 har socialstyrelsen, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet och Svensk sjuksköterskeförening i samarbete med Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut låtit genomföra en undersökning om bemanningssituationen för sjuksköterskor i öppen hälso- och sjukvård. Undersökningen har omfattat drygt 20 000 tjänster för vilka uppgifter har infordrats bl. a. angående tjänstetyp, sysselsättningsgrad och längd av yrkeserfarenhet. Resultatet av undersökningen bör kunna ge en säkrare uppfattning om den aktuella sjuk-

sköterskesituationen och därmed även ett bättre underlag för ställningstagande till dimensionering m. m. av sjuksköterskeutbildningen.

Enligt beslut av 1968 års riksdag har riktlinjer för dimensioneringen av vidareutbildningen av sjuksköterskor fastlagts. När frågan om dimensioneringen behandlades av 1973 års riksdag (proposition 1973:1 bilaga 10, UbU 1973:5, rskr 1973:72) fann riksdagen ingen anledning att ändra dessa riktlinjer. Med utgångspunkt i dessa riktlinjer har nu balans uppnåtts mellan antalet grundutbildade och vidareutbildade sjuksköterskor.

Det antal terminskurser inom vidareutbildningen som riksdagen beslutat om har inte kunnat komma till stånd. För läsåren 1969/70–1973/74 anvisade riksdagen medel till 996 terminskurser varav 890 kunde anordnas. Inte heller har det av skolöverstyrelsen medgivna antalet elevplatser vid de olika skolorna tagits i anspråk. För innevarande läsår har medel anvisats för 260 terminskurser. Härtill kommer ytterligare 13 terminskurser, som omfördelats från grundutbildning till vidareutbildning efter framställning från skolöverstyrelsen. Efter vad jag har erfarit kommer dock högst 260 terminskurser att kunna anordnas.

I syfte att uppnå bättre kapacitetsutnyttjande har en arbetsgrupp inom socialstyrelsen, vari ingått representanter för skolöverstyrelsen, sjukvårdshuvudmännen och Svensk sjuksköterskeförening, nyligen till socialstyrelsen överlämnat en rapport om bl. a. utnyttjandet av utbildningsplatser i vidareutbildningen. Inom Landstingsförbundet pågår en inventering av tillgängliga praktikplatser.

Jag vill erinra om att riksdagen tidigare i år (proposition 1974:1 bilaga 10, UbU 1974:8, rskr 1974:92) mot bakgrund av tidigare erfarenheter beträffande utnyttjandet av kurser och elevplatser inom vidareutbildningen inte fann det motiverat att förorda en ytterligare ökning av vidareutbildningskapaciteten utöver vad Kungl. Maj:t hade förordat för innevarande budgetår. Jag avser att lägga fram förslag om kapaciteten för nästa budgetår i 1975 års budgetproposition.

Som framgår av proposition 1974:1 har Landstingsförbundet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 maj 1973 framhållit att frågan om en eventuell förändring av antagningsförfarandet till sjuksköterskeutbildningen bör anstå i avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till de förslag som 1968 års utbildningsutredning har angett. Departementschefen delade denna uppfattning.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att vidareutbildningen av sjuksköterskor dimensionerats i enlighet med statsmakernas beslut samt att frågan om antagningen till vårdutbildningar kommer att anmälas för riksdagen nästa år.

Fru FRÆNKEL (fp):

Fru talman! Jag tackar för svaret på min interpellation.

Det innehåller i och för sig ingenting för mig nytt; det är en resumé av vad som skett i riksdagen sedan propositionen angående vidareutbildningen togs år 1968. Men faktum kvarstår: behovet av vidareutbildade

Nr 135

Onsdagen den
4 december 1974

*Om ökad vidareut-
bildning av
sjuksköterskor*

Onsdagen den
4 december 1974

*Om ökad vidareut-
bildning av
sjuksköterskor*

sjuksköterskor är mångdubbelt större än det antal som verkligen utbildas. Och situationen ute på fältet är otillfredsställande – ja, synnerligen otillfredsställande.

Jag hade en debatt i ämnet med statsrådet Zachrisson för ett år sedan, och han visade sig förstående för problemen. Men när nu ingenting har skett för att lösa de här problemen under det år som gått ansåg jag mig föranlåten att på nytt ta upp dem till diskussion.

Jag skulle faktiskt vilja peka på ett område inom sjukvården vars betydelse vi från den här talarstolen flera gånger har framhåvt, nämligen den öppna vården. Det finns en mycket utförlig statistik från år 1972 och prognoser fram till 1978 angående den. Man kan där läsa att av distriktsskötersketjänsterna 81 stycken var helt obesatta år 1972. 142 ordinarie distriktssköterskor var utan kompetens. Dessa har alltså blivit fast anställda därför att det inte har funnits andra möjligheter. Det riktiga vore att låta dem som innehar tjänsterna genomgå vidareutbildning. 182 tjänster var besatta med vikarier utan kompetens. Det behövs alltså enligt denna prognos 405 vidareutbildade sjuksköterskor för att alla platser inom denna sektor av sjukvården skall bli besatta med kompetent personal.

Socialstyrelsen gjorde 1971 en rullande prognosundersökning, som kallades RUPRO 71, och där hade man planerat 542 nya tjänster som en generell satsning på den öppna vården. Om en eventuell arbetstidsförkortning kan man läsa följande i RUPRO 71: "Det kommer således att i framtiden behövas allt fler personer för att upprätthålla samma arbetsvolym mätt i timmar. Härtill bör erinras om att det inte torde vara lika lätt inom vårdområdet som inom andra samhällssektorer att genom rationaliseringar kompensera det eventuella produktionsbortfall som annars skulle bli följden av förkortningen i arbetstid."

Det behövs alltså på vårdområdet förhållandevis fler människor för detta ändamål än på andra områden. Om man räknar med en 5-procentig arbetstidsförkortning, behövs det för att täcka den ytterligare 219 tjänster inom den öppna vården.

Vidare kan jag peka på att 379 skolsköterskor år 1972 inte hade någon vidareutbildning. Mellan 1972 och 1978 skall 456 distriktssköterskor, 205 skolsköterskor och 83 företagssköterskor pensioneras. Alla dessa måste också ersättas med vidareutbildade. När man summerar alla dessa tjänster finner man att det är en ansenlig mängd sådana som behövs.

Problemet är alltså inte nytt, och det är mycket stort. Vi kan helt kallt konstatera att vidareutbildningen inte har ökat i den takt som behövs för att vi skall komma till rätta med förhållandena.

Men riksdagen har inte ens 1974, påpekar statsrådet, funnit det motiverat att förorda en ytterligare ökning av vidareutbildningskapaciteten. Nej, tacka för det! På grund av brist på sökande har inte ens de kurser som riksdagen beslutat om kunnat komma till stånd. Trots detta är det många som har sökt till vidareutbildningsplatser men inte kommit med. När jag sökt efter roten till det onda har jag funnit att det är intagningssystemet som inte fungerar.

Nu säger statsrådet att Landstingsförbundet i skrivelse har förklarat att man inte vill ha någon förändring av intagningsförfarandet vad gäller sjuksköterskeutbildningen i avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till det förslag som framlagts av 1968 års utbildningsutredning. Jag tycker att detta är den obotfärdiges förhinder. Man får inte krypa bakom någonting som eventuellt kommer att genomföras i framtiden. Det måste enligt min mening införas ett nytt intagningsystem nu. Jag ställer därför ånyo frågan: Vill statsrådet medverka till att det blir ett nytt intagnings-system genom en sorts kösystems-förfarande? Då skulle de kurser som statsmakterna anordnar fyllas med sökande. Sedan man tillsatt dessa utbildningsplatser kan man öka vidareutbildningskapaciteten, och då hoppas jag att statsrådet vill medverka till detta.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Jag skall inte tvista med fru Fränkel om hur situationen ser ut just nu inom sjukvården. Jag konstaterar att det kanske är lämpligt att avvakta resultatet av den utredning angående bemanningssituationen på sjuksköterskeområdet som nu görs. Men jag vill ändå påpeka att situationen är sådan att i och med utgången av detta budgetår beräknas ca 12 000 sjuksköterskor ha genomgått vidareutbildning. Detta motsvarar ca 72 procent av dem som grundutbildats t. o. m. år 1973/74 och som samtidigt fullgjort sex månaders praktik. Det innebär alltså att vad riksdagen sade 1968 om utbildningsbehovet har uppfyllts.

Visst har det varit svårigheter med att anordna kurserna, och man kan hänvisa till många olika skäl för det. Det har varit brist på praktikplatser. Men här hoppas vi att det skall kunna bli en förbättring, eftersom Landstingsförbundet har tagit sig an det problemet i en särskild utredning. I vissa fall har det varit brist på lärare och läkare, och ibland har det varit brist på sökande, särskilt vad beträffar långtidsvården. Dessutom har det varit brist på samplanering. På den sista punkten – bristen på samplanering – hoppas jag att det skall bli en förbättring genom de konferenser som nu hålls med utbildningshuvudmännen.

Genom att tala om ett kösystem och ett annat intagningsförfarande ökar man emellertid inte antalet vidareutbildningsplatser. Riksdagen måste ju besluta hur stor vidareutbildningskapaciteten skall vara. Om sedan riktlinjerna – som fallet har varit en tid – inte har kunnat följas, får man försöka komma till rätta med bristerna. Men då skulle inte metoden att införa ett kösystem skapa någon lättnad. Tvärtom vore kösystemet just nu omöjligt, eftersom statsmakterna aldrig har sagt att 100 procent av de grundutbildade skall vidareutbildas, utan vad man har talat om är ungefär 70 procent.

Det största problemet med arbetsmarknadssituationen för sjuksköterskor är att förvärvsintensiteten är så extremt låg. Jag har siffror som visar att bara 34 procent av dem arbetar heltid. Det är naturligtvis angeläget att få ut de utbildade sjuksköterskorna på arbetsmarknaden. Mot bakgrund av att enbart 34 procent är heltidsarbetande, skulle en ökning

Onsdagen den
4 december 1974

*Om ökad vidareut-
bildning av
sjuksköterskor*

av den procentsatsen t. o. m. kunna innebära en risk för att utbildningskapaciteten kan komma att vara för stor.

Fru FRÆNKEL (fp):

Fru talman! Statsrådet anser att vi skulle ha nått den utbildningskapacitet som riksdagen har förordat, om vi har kommit till ca 72 procent. Det har sagts många gånger – och jag undrar om inte statsrådet själv har gjort det vid något tillfälle – att riksdagen uttalade sig för att det skulle vara en 70-procentig utbildningskapacitet.

Jag har bläddrat i alla utskottsbetänkanden och utlåtanden ända sedan denna fråga kom upp i statsutskottets utlåtande nr 108 år 1968. Då hade det väckts en motion om att man skulle följa utredningsförslaget att vidareutbildningen skulle omfatta 70 procent av antalet årligen grundutbildade sjuksköterskor. Men utskottet skrev inte alls på det sättet; skrivningen är faktiskt litet grumlig, för det står så här:

”Svårigheterna att bedöma för hur många sjuksköterskor vidareutbildningen skall planeras ligger i öppen dag, och utskottet vill därför ansluta sig till föredragande statsrådets uppfattning att man för närvarande inte bör fixera någon siffra för vidareutbildningens dimensionering. Utskottet förutsätter att man vid den avsedda riksplaneringen beaktar den betydelsefulla roll som vidareutbildningen av sjuksköterskor är avsedd att spela.” Man har alltså inte satt upp något mål vid 70 procent eller där omkring.

Om jag inte minns fel förordade utredningen dessa 70 procent därför att man tänkte sig att ungefär 30 procent av sjuksköterskorna skulle gå till hemmen och inte vidareutbilda sig på grund av att de gifte sig och fick barn. Men nu har ju den situationen ändrats, och de flesta vill ha ett yrkesarbete efter giftermålet.

Vad riksdagen borde uttala var, att alla som har grundutbildning skulle få vidareutbildning. Man borde klart ange det och inte skriva så här luddigt som i utskottets betänkande. Jag hoppas att statsrådet vill medverka till att riksdagen kan göra ett sådant uttalande. Enligt min mening är nämligen inte en sjuksköterska fullt utbildad förrän hon har fått sin vidareutbildning.

Sedan säger statsrådet att ett kösystem inte skulle förbättra saken. Det tror jag. När man nu anordnar kurser på olika ställen, så söker flera personer till många specialiteter samtidigt. De kommer kanske in på alla och måste säga återbud till alla utom en. Då hinner man inte fylla på med nya. Det finns t. ex. inga ersättare som hinner skaffa barntillsyn eller ordna för sig på annat sätt. Därför kan inte kurserna fullföljas för att de inte blir fulltaliga.

Jag är övertygad om att med ett gemensamt kösystem där varje specialitet hade sin kö, så skulle det bli mycket enklare, för då sökte man bara på ett ställe.

Det finns, tycker jag, ett fel till när det gäller vidareutbildningen. Har en sjuksköterska en gång utbildat sig i en specialitet, så kan hon inte

söka en annan specialitet och få utbildning där. Jag tror att man här kan hitta orsaken till att det finns en del sjuksköterskor som är hemma och inte kommer ut i yrkesarbete. Låt oss säga att en sjuksköterska flyttar med sin man – det är ju oftast kvinnan som följer med när mannen byter arbetsplats – till ett ställe där hon inte har möjlighet att få plats i sin specialitet. Då kan hon inte söka utbildning i en specialitet till. Detta är också en mycket stor brist i vidareutbildningen.

Jag tycker alltså att vi måste ha ett kösystem av något slag för att förbättra situationen och fylla de kurser som ges. Nu vet jag att en del landsting tycker att man sköter sin utbildning så bra att man inte behöver ett sådant system. Men att det hela fungerar tillfredsställande i enstaka regioner får ju inte hindra att det blir ett bättre intagningsförfarande i hela landet.

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN:

Fru talman! Grunden till att vi är oeniga finns alltså i vad som uttalades 1968. När fru Fränkel säger att statsutskottet uttryckte sig otydligt men ändå instämde med departementschefen, måste man se efter vad departementschefen anförde; där uttrycks det kanske litet tydligare.

Jag konstaterar att slutsatsen i departementschefens uttalande angående de 70 eller 100 procenten lyder så här: "Mot denna bakgrund räknar jag f. n. med att den årliga intagningen till vidareutbildningen i början av 1970-talet kommer att vara lägre än utredningen förordat." Utredningen sade alltså 70 procent; departementschefen säger att den lämpliga nivån bör vara lägre. Vidareutbildningskapaciteten har ändå nått upp till 72 procent. Då menar jag att man har uppfyllt innebörden i beslutet 1968.

Angående kösystemet vill jag säga att om det bara vore så enkelt att det råder brist på sökande kunde jag förstå fru Fränkels poäng med kösystemet. Men den enda specialiteten där det rått brist har varit långtidsvården, och inte heller där lär det längre finnas någon brist. Vi måste alltså söka svårigheterna på något annat fält än just det fru Fränkel pekar på.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om ökat antal behöriga lärare för vårdutbildning

Fru statsrådet HJELM-WALLÉN erhöll ordet för att besvara fröken Pehrssons (c) den 14 november framställda interpellation, nr 157, till herr utbildningsministern, och anförde:

Fru talman! Fröken Pehrsson har frågat chefen för utbildningsdepartementet vilka åtgärder han är beredd vidta för att lärartjänsterna inom vårdutbildningen skall kunna tillsättas med behörig personal. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Nr 135

Onsdagen den
4 december 1974

*Om ökat antal
behöriga lärare för
vårdutbildning*

Onsdagen den
4 december 1974

*Om ökat antal
behöriga lärare för
vårdutbildning*

I propositionen 1966:1 (bil. 10 s. 320) underströk dåvarande departementschefen vikten av att tillförlitliga prognoser rörande personalbehov och utbildningsbehov på vårdområdet snarast utarbetades inte bara med hänsyn till nödvändigheten att säkerställa behovet av lärare utan också med hänsyn till angelägenheten av en samlad bedömning av de samhälleliga insatser som behövs på området.

Då tillfredsställande lärarbehovsberäkningar ännu inte förelåg hösten 1973, uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen att inkomma med ett utförligt underlag för den fortsatta dimensioneringen av samtliga lärarutbildningar inom vårdområdet. Skolöverstyrelsen har den 20 september 1974 redovisat vissa beräkningar över utbildningsbehovet budgetåren 1975/76–1980/81. Överstyrelsen framhåller att redovisningen inte utgör någon egentlig prognos. Med hänsyn bl. a. till den begränsning i beräkningarna som skolöverstyrelsen har angett saknas enligt min mening fortfarande förutsättningar för att bedöma lärarutbildningsbehovet på sikt.

Skolöverstyrelsen har den 15 november 1974 i tillägg till sina anslagsframställningar för budgetåret 1975/76 redovisat resultatet av en enkätundersökning som överstyrelsen utfört hösten 1974 angående tjänstgörande skolledare och lärare på inrättade tjänster inom vårdutbildningen. Mot bakgrund härav har skolöverstyrelsen hemställt om en tillfällig ökning av antalet platser i lärarutbildningen vid statens institut för sjuksköterskor budgetåret 1975/76.

Vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor anordnas innevarande budgetår bl. a. elva lärarkurser om tre terminer, tre fortbildningskurser avseende ämnesfördjupning om 19 veckor, en praktisk-pedagogisk lärarkurs om 19 veckor samt en kompletteringskurs om 22 veckor för yrkeslärare. Det totala antalet elever i dessa kurser är ca 380. Jag avser att lägga fram förslag om antalet utbildningsplatser för vårdyrkeslärare i budgetpropositionen 1975.

Fröken PEHRSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

De senaste årtiondena har inneburit en omfattande utveckling på sjukvårdens område. Under den senaste tioårsperioden har antalet anställda inom den offentliga sjukvården nästan fördubblats. Enligt Statistisk årsbok var antalet förvärvsarbetande inom sjukvården år 1965 119 400, år 1970 153 500 och år 1973 210 400.

Det ökade antalet förvärvsarbetande inom sjukvården har i sin tur medfört ett ökat krav på utbildning av personal för olika arbetsuppgifter på området. Gymnasieskolans införande har för landstingens del inneburit kraftiga insatser på vårdlinjen och de gymnasiala specialkurserna inom vårdsektorn. Ett starkt tryck finns bl. a. på att öka antalet elever i grund- och vidareutbildning av sjuksköterskor.

De sjukvårdsplaner som nu föreligger och som tar sikte på att ge anvisningar om sjukvårdens inriktning och omfattning in på 1980-talet innebär bl. a. ökade personalbehov. Detta leder till ökade krav på utbild-

ningsinsatser när det gäller vårdlärarna.

Skolöverstyrelsen har vid olika tillfällen framhållit det ökade behovet av vårdutbildning, och man har undersökt lärarsituationen på detta område. Både för år 1972 och 1973 har man då konstaterat en stor brist på behöriga lärare. Senast i höstas kom SÖ fram till att det föreligger en ökande brist på behöriga lärare. Den 15 oktober 1974 uppgick sålunda bristen till 24,7 procent mot 22,9 procent i maj 1972. Jag kan också nämna att i planeringsområde 4, som omfattar Västsverige plus Örebro och Värmlands län, var bristen på behöriga vårdlärare i oktober i år vid de landstingskommunala vårdskolorna och sjuksköterskeskolorna i genomsnitt 32 procent. I mitt eget län, Älvsborgs, var bristen på behöriga lärare 42 procent. Jag finner det därför helt nödvändigt att regeringen snabbt åtgärdar detta behov.

Jag vill gärna tacka herr statsrådet för det utförliga svar jag fått. Statsrådet pekar i svaret på de initiativ som regeringen har tagit för att få fram underlag för bedömningen av lärarbehovet på sikt men säger att med "hänsyn bl. a. till den begränsning i beräkningarna som skolöverstyrelsen har angett saknas enligt min mening fortfarande förutsättningar för att bedöma lärarutbildningsbehovet på sikt".

Statsrådet visar också på de kurser som pågår, och det är bra. Men det jag väntar mig mest av är det som står i svarets sista mening, där statsrådet säger: "Jag avser att lägga fram förslag om antalet utbildningsplatser för vårdyrkeslärare i budgetpropositionen 1975." Jag hyser stora förhoppningar om att det förslaget kommer att innebära en betydande utbyggnad av vårdyrkeslärarutbildningen. Om de planer som landstingen har gjort upp och arbetar efter för att bygga ut sjukvården framöver skall kunna följas, så måste det till ett ökat antal sjukvårdslärare.

Jag tror också det är helt nödvändigt att förlägga vidareutbildningen till fler platser än som är föreslaget. För region 4, som jag tidigare nämnde, är föreslaget fyra platser. Man får säkert en större uppslutning kring vidareutbildningen om man förlägger den till fler platser inom regionen. Vi är väl också alla ense om att det behövs en ökad utbildning av personal i vårdyrkena.

Till sist uttrycker jag den förhoppningen att en utbyggnad av vårdyrkeslärarutbildningen snabbt kommer till stånd, så att sjukvården inom regionerna kan byggas ut på det sätt som landstingen har tänkt sig och planerat för.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om publicering av yttrandena över U 68-beredningens promemoria Högskolereform

Herr utbildningsministern ZACHRISSON erhöll ordet för att besvara herr Nordstrandhs (m) i kammarens protokoll för den 26 november intagna fråga, nr 373, och anförde:

Nr 135

Onsdagen den
4 december 1974

*Om publicering av
yttrandena över
U 68-beredningens
promemoria
Högskolereform*

Onsdagen den
4 december 1974

*Om publicering av
yttrandena över
U 68-beredningens
promemoria
Högskolereform*

Fru talman! Herr Nordstrandh har frågat mig om jag avser att bringa de inkomna yttrandena över U 68-beredningens promemoria till offentlig kännedom och i så fall hur och när.

Innehållet i yttranden över t. ex. en utrednings eller en berednings förslag bringas normalt till offentlig kännedom genom att det sammanfattande redovisas i en proposition grundad på de avgivna förslagen. Jag avser att tillämpa samma ordning i fråga om yttrandena över U 68-beredningens promemoria. Jag räknar med att en på bl. a. U 68:s och U 68-beredningens förslag grundad proposition skall kunna föreläggas riksdagen våren 1975.

Herr NORDSTRANDH (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret.

Jag misstänker att herr Zachrisson har klart för sig att jag inte kommer att förklara mig särskilt nöjd med svaret. Till att börja med är den handläggning som sker av U 68-förslaget från flera synpunkter inte normal. Att hänvisa till något slags normalt handläggningssätt när det gäller att bringa utredningars eller beredningars förslag till offentlig kännedom är därför inte i detta fall så lyckat.

Jag menar att – den mycket allvarliga – diskussionen och debatten kring U 68-förslaget inte bör ta slut i och med att tiden för inlämnande av yttranden utgick den 1 december. För den fortsatta debatten och opinionsbildningen kan dessa yttranden komma att spela en mycket betydande roll. De måste då vara lättillgängliga.

Den parlamentariska U 68-beredningen, den s. k. sommarberedningen, kom dessutom med ett förslag som inte fanns med i U 68. Remissvaren på den nyheten har därför inte nått ut till allmänheten – för en nyhet måste förslaget om regionsstyrelser försedda med stor administrativ och styrande makt sägas vara. Det är som jag ser det av stort intresse att till allmänheten föra ut remissinstansernas uppfattningar om denna mycket betydande nyhet.

Inom departementet upprättade man när det gällde U 68:s huvudbetänkande en sammanställning över remissvaren, en bra sådan, som alltså var tillgänglig för intressenter. Jag menar att man, åtminstone, skulle kunna göra på samma sätt när det gäller de yttranden som inkommit över sommarberedningens promemoria.

I promemorian sades det att den skulle ges allmän spridning, och så har väl också skett. Samma spridning bör enligt mitt förmenande också en sammanställning över remissvaren ges.

Min uppfattning är alltså att utbildningsministern bör ompröva sin inställning och låta sammanställa yttrandena och hålla dem tillgängliga för den opinion som är intresserad av att ta del av dem och som vill fortsätta diskussionen tills propositionen har framlagts.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Fru talman! Jag håller med herr Nordstrandh om att det är viktigt att debatten om universitet och högskolor och reformeringen av dem

fortsätter. Jag hoppas att vi skall få en kontinuerlig debatt om en, som jag hoppas, rullande universitetsform som vi skall presentera för riksdagen i vår.

När det gäller frågan om tillgängligheten av yttrandena över beredningens promemoria vill jag säga att dessa yttranden är offentliga precis som alla andra remissvar och tillgängliga på exakt samma sätt som andra remissvar.

Herr Nordstrandh talar om den sammanställning som vi gjorde över remissyttrandena om U 68. Men om yttrandena över U 68-beredningens promemoria presenteras i en proposition, innebär det att de snabbare kommer till offentlighetens kännedom än vad remissvaren på U 68 gjorde. Tiden från den 1 december till dess att vi framlägger propositionen i riksdagen är, som herr Nordstrandh ju kan räkna ut med sin kännedom om den nya konstitutionens bestämmelser, så kort att det skulle vara inget värde att däremellan lägga in produktionen av en remissammanställning.

Herr NORDSTRANDH (m):

Fru talman! Det är riktigt att tiden är kort och att det hastar, men med den arbetskapacitet som departementet besitter, inte minst på det här området, skall det väl inte vara omöjligt att göra en sådan sammanställning. Många har ju blivit inskolade på det här ärendet under de senaste sex, sju åren, så nog är det möjligt. Jag vidhåller att det skulle ha en ganska avgörande betydelse för den fortsatta debatten – som ändå kommer att pågå i några månader – om man snabbt kunde få ut en sammanställning av remissvaren.

Att de är offentliga handlingar, som man kan gå upp på departementet för att studera och bläddra i är alldeles självklart, men herr Zachrisson vill väl inte att vi skall organisera ett lämmeltåg av intressenter som trängs i korridorerna och rycker i papperen. Jag tycker det vore bättre att herr Zachrisson snabbt beslöt sig för att låta sammanställa yttrandena i deras helhet – det rör sig ju inte om några samlade skrifter, utan bara om en sammanställning av samma typ som yttrandena över U 68-beredningen.

Herr utbildningsministern ZACHRISSON:

Fru talman! Vi har, herr Nordstrandh, ett mycket öppet arbetssätt i departementet. Därför kan jag hälsa alla välkomna dit som har behov av att ta del av remissvaren.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Kammarén åtskildes kl. 20.27.

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert

Nr 135

Onsdagen den
4 december 1974

*Om publicering av
yttrandena över
U 68-beredningens
promemoria
Högskolereform*